NOWE WPISY NA KRAJOWEJ LIŚCIE NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ KRAJOWYM REJESTRZE DOBRYCH PRAKTYK W OCHRONIE NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Posted on 23 listopada 2026

Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego wzbogaciła się o 4 kolejne elementy. Są to: Filigran cieszyński – tradycyjna technika złotnicza, Tradycje i etos wspólnoty rzemieślniczo-kupieckiej na Jarmarku św. Dominika w Gdańsku, Ligawka – umiejętność wytwarzania instrumentu i tradycja gry na Podlasiu i wschodnim Mazowszu, Tradycje haftu haczowskiego. Natomiast na Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego trafiły 3 nowe pozycje: Wojewódzki Konkurs Plastyki Obrzędowej „Opolskie Kroszonki i Pisanki", Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich, Tradycje lniarskie powiatu kluczborskiego - ochrona i przekaz rzemiosła.

Filigran cieszyński – tradycyjna technika złotnicza

Filigran cieszyński to technika ręcznego wykonywania biżuterii i ozdób z cienkiego srebrnego drutu układanego w ażurowe kompozycje. Lokalny styl wyróżniają gęste układy oraz motywy cieszynianki i Margaretki. Każdy mistrz zachowuje przy tym własny sposób skręcania filigranu i dobierania wzorów.

Złotnictwo cieszyńskie rozwija się od XVI wieku, a rozkwit filigranu przypadł na drugą połowę XIX i początek XX wieku. Jego głównymi ośrodkami były Cieszyn i Jabłonków, gdzie wiedzę przekazywano w relacji mistrz–uczeń.

Wykonywane tą techniką ozdoby do dziś pozostają częścią stroju cieszyńskiego i regionalnej obrzędowości. Wykonanie filigranu jest wieloetapowym procesem wymagającym dużej precyzji. Srebro jest formowane i walcowane, a uzyskany drut wygrzewany, skręcany i umieszczany w uformowanym konturze. Najtrudniejszym etapem jest dokładne zlutowanie elementów. Techniką tą wykonuje się między innymi hoczki, orpanty, spinki, guzy, klamry i pasy, a także broszki, kolczyki, pierścionki, wisiorki, insygnia i przedmioty sakralne.

Ciągłość tradycji zapewnia bezpośrednia nauka w warsztacie, ponieważ umiejętność ta nie jest nauczana w systemie szkolnictwa zawodowego. Wiedza, narzędzia, słownictwo i wzory przekazywane są rodzinnie lub podczas terminowania u mistrza. Depozytariusze prezentują rzemiosło również podczas spotkań, targów, wystaw i warsztatów.

fot. D. Bartnicka

190

fot. Piotr Chlipalski (2012)

Tradycje i etos wspólnoty rzemieślniczo-kupieckiej na Jarmarku św. Dominika w Gdańsku

Tradycje Jarmarku św. Dominika w Gdańsku wywodzą się z dorocznego targu organizowanego, wedle tradycji, od 1260 roku. Zapoczątkowany przez gdańskich dominikanów jarmark łączył handel, rozrywkę i duchowość, gromadząc kupców, rzemieślników, mieszkańców i przyjezdnych. Po II wojnie światowej wydarzenie wznowiono w 1972 roku, a w 1991 roku przywrócono jego historyczną nazwę.

Istotę jarmarku określa „trójkąt tradycji”, obejmujący handel, rozrywkę i duchowość. Handel opiera się nie tylko na sprzedaży, lecz także na rozmowie, zaufaniu i bezpośrednim kontakcie. Rzemieślnicy przekazują wiedzę o materiałach, technikach oraz regionach, z których pochodzą ich wyroby. Prezentowane są między innymi wyroby bursztynnicze, jubilerskie, ceramiczne, plecionkarskie i krawieckie.

Rozrywka obejmuje parady, koncerty, widowiska, warsztaty i wspólne świętowanie w przestrzeni miasta. Podczas otwarcia władze Gdańska przekazują kupcom i rzemieślnikom symboliczny klucz do miasta. Wydarzeniu towarzyszą postacie Hermesa, Neptuna i koguta jarmarkowego, który jest oficjalnym symbolem jarmarku. Ważnym elementem jest również Hejnał Jarmarku św. Dominika, którego liczba nut odpowiada liczbie lat wydarzenia.

Duchowość wiąże się z obecnością dominikanów, odpustem i postacią św. Dominika, ale także z gościnnością, otwartością i pamięcią o przeszłości. Dzięki połączeniu tych wartości z handlem i rozrywką jarmark pozostaje czymś więcej niż wydarzeniem handlowym. Jest ważną częścią miejskiego kalendarza, miejscem pamięci zbiorowej i corocznym rytuałem wspólnoty tworzonej przez rzemieślników, kupców, dominikanów, mieszkańców Pomorza i przyjezdnych.

Pomorskie Święto
RZEMIOSŁA
9-10 SIERPNIA 2025
Pomorskie Święto
RZEMIOSŁA
TYSKIE
TYSKIE

EVANS

CERTIFICATE No. 200
Google

WYRÓŻNIENIE
PIEKARNIA
GMINNA SPÓŁDZIELNIA
„SAMOPOMOC CHŁOPSKA"
ŻUKOWO

JARMARK
ŚW. DOMINIKA

WEŁNA 100%

ŻUŁAWSKIE SERY
REGIONALNE
REGIONALNE
SERY DOJRZEWAJĄCE

fot. M.F. Śmigielscy, arch. Międzynarodowe Targi Gdańskie S.A.

fot. arch. Międzynarodowe Targi Gdańskie S.A.

Ligawka – umiejętność wytwarzania instrumentu i tradycja gry na Podlasiu i wschodnim Mazowszu

Ligawka jest jednym z najstarszych instrumentów w Polsce i ważnym elementem dziedzictwa pogranicza Podlasia i Mazowsza. Początkowo służyła myśliwym i pasterzom do przekazywania sygnałów, a z czasem stała się instrumentem obrzędowym związanym z adwentem. Pierwsza pisemna wzmianka o niej pochodzi z 1778 roku.

Instrument ma postać długiej, najczęściej łukowato wygiętej drewnianej trąby o donośnym i przenikliwym dźwięku. Grający,

nazywany legaczem lub ligawkarzem, wydobywa z niej krótkie sygnały, hejnały i proste melodie. Od XIX wieku liganie wiąże się z „otrąbywaniem adwentu”. Dźwięk ligawek rozbrzmiewał przy domach, podczas rorat i w kościołach, przypominając o zbliżającym się Bożym Narodzeniu.

Ligawkę wykonuje się z odpowiednio dobranej gałęzi, którą przecina się wzdłuż, usuwa rdzeń, a następnie ponownie łączy obie części i wzmacnia obręczami. Ważnym elementem jest ustnik, wpływający na wygodę gry i jakość dźwięku. Instrumenty wyrabia się zazwyczaj jesienią, przed adwentem, a w celu zachowania ich szczelności zanurza się je w wodzie.

Po II wojnie światowej tradycja niemal całkowicie zanikła. Jej odrodzenie rozpoczęło się w 1975 roku, kiedy Kazimierz Uszyński, dyrektor Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu, zorganizował pierwszy konkurs gry na ligawce. Obecnie umiejętności budowy instrumentu i gry są przekazywane w rodzinach, podczas warsztatów, zajęć i corocznego konkursu. Tradycja pozostaje żywa i stanowi ważny element lokalnej tożsamości oraz więzi z kulturą przodków.

MUZEUM ROLNICTWA
KONKURS GRY

fot. Artur Warchala

Tradycje haftu haczowskiego

Haft haczowski jest żywą tradycją Gminy Haczów w województwie podkarpackim, przekazywaną z pokolenia na pokolenie. Biały, wypukły haft zdobi stroje kobiece, obrusy, serwety, pościel i szaty liturgiczne. Jego początki wiążą się z Zofią Urbańską i Lucyną Hallerową z Urbańskich, które od 1856 roku uczyły miejscowe dziewczęta robótek ręcznych.

Haft wykonuje się białą nicią na białym płótnie, batyście lub lnie. Charakterystyczną wypukłość ornamentów uzyskuje się przez kilkakrotne podwlekanie wzoru. Wśród motywów występują między innymi kwiaty, liście, winogrona, jagody i kłosy zbóż, a także dziurki, mereżki, sznureczki i świderki.

Pracę rozpoczyna przeniesienie wzoru na tkaninę, a następnie podwleczenie jego zarysu. Wybrane fragmenty wycina się i obszywa, przede wszystkim ściegiem wałeczkowym lub atłaskowym. Gotowy haft ręcznie się pierze, krochmali, suszy i prasuje po lewej stronie, aby zachować jego wypukłość.

Haft haczowski jest szczególnie rozpoznawalny w kobiecym stroju zwanym „fartuchami". Zdobi między innymi koszule, spódnice, zapaski i tiulowe chustki, noszone podczas procesji Bożego Ciała, odpustów, dożynek i lokalnych uroczystości. Przekazywane kolejnym pokoleniom wiedza, wzory i wyroby pozostają ważnym znakiem więzi mieszkańców z miejscową kulturą.

fot. Andrzej Józefczyk

archiwum GOKiW Haczów

JUBILEUSZ 75-LECIA
ZESPOŁU OBRZĘDOWEGO
„HACZOWSKIE WESELE"
HACZÓW 27 X 2012
„... Niech ten piękny śpiew polski płynie
ponad łany wsi polskiej ..."

archiwum GOKiW Haczów

fot. Renata Czerwińska

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego zobowiązuje Państwa-Strony do prowadzenia inwentaryzacji tradycji obecnych na ich terytorium. Wpisy na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego pozwalają na dokumentowanie różnorodnych praktyk kulturowych oraz promują ich ochronę i kontynuację. Za prowadzenie listy odpowiada Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Wszystkie społeczności, grupy i osoby praktykujące tradycje niematerialnego dziedzictwa mogą zgłaszać swoje propozycje do wpisu.

Obecnie Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego liczy 137 wpisów, w tym cztery najnowsze, które przedstawiamy powyżej.

Wojewódzki Konkurs Plastyki Obrzędowej „Opolskie Kroszonki i Pisanki”

Wojewódzki Konkurs Plastyki Obrzędowej „Opolskie Kroszonki i Pisanki” wspiera zachowanie i przekazywanie tradycyjnych sposobów zdobienia jaj wielkanocnych. Do 2021 roku odbywał się pod nazwą „Kroszonki Opolskie”, którą rozszerzono, aby uwzględnić różnorodność technik występujących w regionie.

Najważniejsze miejsce w konkursie zajmują kroszonki, czyli jajka zdobione techniką rytowniczą. Uczestnicy prezentują także pisanki oraz prace wykonane innymi tradycyjnymi metodami, między innymi przez trawienie kwasem i oklejanie sitowiem. Konkurs pozwala dokumentować te umiejętności i przekazywać je kolejnym pokoleniom.

Pierwszy Wojewódzki Konkurs Kroszonkarski odbył się w 1958 roku i początkowo był skierowany wyłącznie dla dorosłych. W 1991 roku formułę wydarzenia rozszerzono o kategorię dla dzieci i młodzieży oraz działania edukacyjne. Od ponad 20 lat konkurs organizuje Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu przy współudziale Oddziału Opolskiego Stowarzyszenia Twórców Ludowych.

Po każdej edycji organizowana jest wystawa pokonkursowa, od 2020 roku dostępna również w internecie. Powstają także katalogi, opracowania i dokumentacja dotycząca twórców. Konkurs integruje osoby związane z twórczością ludową, wspiera międzypokoleniowy przekaz umiejętności i wzmacnia regionalną tożsamość mieszkańców Opolszczyzny.

fot. Bogdan Jasiński

fot. Wieńczysław Adamskii

fot. Krystian Knosalai

fot. Marek Szyryk

fot. Marek Szyryk

fot. Marta Szewerda

Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich

Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich odbywa się w Zakopanem od 1968 roku, a jego historia sięga konkursowego „Święta Gór” zorganizowanego w 1935 roku. Wydarzenie pomaga zachowywać i upowszechniać tradycje regionów górskich oraz przekazywać je kolejnym pokoleniom.

Amatorskie zespoły prezentują muzykę, śpiew, taniec, zwyczaje i obrzędy w trzech kategoriach: tradycyjnej, artystycznie opracowanej i stylizowanej. Przygotowując programy, korzystają ze źródeł historycznych i archiwalnych oraz wiedzy mieszkańców, twórców ludowych i badaczy. Występy ocenia międzynarodowe jury złożone ze specjalistów zajmujących się kulturą tradycyjną.

Program Festiwalu obejmuje koncerty, korowody, Dni Narodowe, konferencję naukową, warsztaty, wystawy i kiermasze rzemiosła. Organizowane są także konkursy kapel, instrumentalistów i śpiewaków ludowych oraz wydarzenia związane z tradycjami Podhala. Uczestnicy mają dzięki temu bezpośredni kontakt z depozytariuszami tradycji, twórcami i ekspertami.
Za organizację wydarzenia odpowiada Zakopiańskie Centrum Kultury wraz z dyrektorem artystycznym. Konkursowa formuła Festiwalu zachęca zespoły do zachowania autentyczności przekazu, dokumentowania lokalnego dziedzictwa oraz podtrzymywania tradycji muzycznych, tanecznych, śpiewaczych, obrzędowych i rzemieślniczych.

MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL FOLKLORU ZIEMI GORLICKIEJ
MAŁOPOLSKA
OKOCIM

ZAKOPANE

fot. Maciek Jelonek, arch. Zakopiańskie Centrum Kultury

arch. Zakopiańskie Centrum Kultury

Tradycje lniarskie powiatu kluczborskiego - ochrona i przekaz rzemiosła

Tradycje lniarskie przez stulecia stanowiły ważną część życia mieszkańców północnej Opolszczyzny. Obejmowały uprawę i przetwarzanie lnu, a także związane z nim zwyczaje, wierzenia i obrzędy. Wraz z rozwojem przemysłu włókienniczego zaczęły jednak stopniowo zanikać.

W zachowanie tych tradycji angażują się depozytariusze, organizacje społeczne i instytucje kultury. Szczególną rolę odgrywa Małgorzata Bartusiak, która odtwarza dawne metody uprawy, obróbki i przędzenia lnu oraz gromadzi historyczne narzędzia. Odtworzony warsztat lniarski prezentowany jest podczas warsztatów, pokazów i spotkań.

Ważną częścią działań jest dokumentowanie wspomnień mieszkańców, lokalnego nazewnictwa oraz informacji o dawnych sposobach pracy i obrzędach. Członkowie Stowarzyszenia Lokalnej Animacji Arkona w Byczynie przypominają również o wykorzystaniu lnu w kuchni, stroju i wyposażeniu, między innymi przygotowując śląską siemieniotkę i szyjąc z lnianych tkanin.

Warsztaty, pokazy i spotkania edukacyjne umożliwiają praktyczną naukę dawnych technik oraz przekazywanie wiedzy między pokoleniami. Działania prowadzone wspólnie z Fundacją Zapisane w Czasie i Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku sprawiają, że tradycje lniarskie pozostają żywą częścią lokalnego dziedzictwa.

fot. Natalia Janus Hempel

fot. Anastasiia Kondratenko

fot. Anastasiia Kondratenko

fot. Natalia Janus Hempel

fot. Anastasiia Kondratenko

fot. Malgorzata Karolczyk

fot. Malgorzata Karolczyk

fot. Malgorzata Karolczyk

Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Krajowy rejestr dobrych praktyk to platforma wymiany doświadczeń oraz inspiracji dla instytucji, organizacji, stowarzyszeń, grup czy wspólnot oraz wszystkich zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Obecnie polski rejestr liczy 22 pozycje, w tym 3 najnowsze, przedstawione powyżej.

Pełne opisy powyższych elementów znajdziecie na stronie:

niematerialne.nid.pl